

Genişletilmiş Özet

Madde Kullanım Bozukluğu Olan Kadınların Bağımlılık Deneyimleri: Manisa İli Örneği

Amaç

Araştırmada madde kullanım bozukluğu olan kadınların, madde kullanımına başlama ve sürdürme nedenlerini, risk faktörlerini, bu süreç içerisinde kadın olmaktan kaynaklı zorluk ve ihtiyaçlarını, tedaviye ulaşma, sürdürme durumlarında, aile ve sosyal destek sistemlerinde meydana gelen değişimleri biyopsikososyal yaklaşım odağında analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu araştırmada nitel yöntemin kullanılmasının nedeni ise, kadınların bağımlılık sürecindeki yaşam deneyimlerini, bakış açılarını, tutum ve davranışlarını anlamak ve yorumlamaktır. Kadın bağımlılığının toplumsal, psikolojik ve fizyolojik süreçlerini anlayabilmek bağımlılıkla mücadele süreçlerinde de etkili olacaktır. Bu nedenle çalışmada biyopsikososyal model kullanılmıştır. Biyopsikososyal model; sağlık ve hastalık durumlarının tüm yönlerini bütüncül bir bakış açısıyla ele almakta olup hastalıkları biyolojik, psikolojik ve sosyolojik bağlamda. Bu model, hastalığın nedenleri ve çözüm önerilerinin belirlenmesinde psikolojik ve sosyal durumların göz ardı edilmemesi gerektiğini vurgulamaktadır. Ayrıca hastalığın sadece biyolojik sebeplerle açıklanmaya çalışılmasını eleştirerek, davranışsal ve çevresel faktörlerinde göz önünde bulundurularak sağlık hizmetinin sunulmasını kapsamaktadır. Biyopsikososyal yaklaşım, sosyal hizmet mesleğinin bağımlılığa yaklaşımında önemlidir. Çünkü bağımlılığı bütüncül bir bakış açısıyla ele almaktadır. Bu yaklaşım sayesinde sosyal hizmet mesleği, madde bağımlılığı alanında bireyi çevresi içinde ele alabilmekte ve bireye mevcut toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik yapıyla yaklaşabilmektedir.

Gereç ve Yöntem

Araştırmada nitel araştırma yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Manisa Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'nde AMATEM servisinde yatarak tedavi gören madde kullanım bozukluğu olan kadınlar oluşturmaktadır. Örneklem, maximum çeşitlilik ilkesine göre belirlenmiş olup toplamda 31 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar ise, Manisa Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi başlangıç noktası alınarak olasılıklı örneklem yöntemine göre belirlenmiştir. Araştırma verileri telefon aracılığıyla toplanmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi ile detaylı bir şekilde ele alınmakta ve kavramlarla temalar ortaya çıkarılmaktadır. Verilerin analizinde araştırmacının nitel metinleri sistematik olarak değerlendirmesine ve yorumlamasına yardımcı olan bir bilgisayar yazılım programı olan MAXQDA22 kullanılmıştır.

Bulgular

Araştırma kapsamında toplam 31 kadın müracaatçı ile görüşülmüş olup katılımcıların büyük çoğunluğunun 30-49 yaş aralığında bekar ve ilkökul mezunu olduğu, çalışmadığı bununla birlikte kullandıkları ilk maddenin eroin ve metamfetamin olduğu ön plana çıkmakta olup çoğunlukla 10 – 18 yaş aralığında ilk maddeyi kullandıkları tespit edilmiştir. Ayrıca madde kullanımının tedavisinde çoğunlukla ilaç tedavisi uygulandığı ve düzenli görüşmeler yapıldığı sonucuna ulaşılmaktadır. Araştırmaya katılan 31 katılımcının da tedavi sürecinde AMATEM'den destek aldığı, bunun yanı sıra sivil toplum kuruluşu ve psikiyatrist desteği de alarak tedavilerini destekledikleri ortaya çıkmıştır. Son olarak madde kullanım bozukluğu olan kadınların tedavi sonrası yaşamlarına uyumlarının sağlanabilmesinde aile desteğinin çok önemli olduğu vurgulanmıştır. Araştırmanın tematik analizinde katılımcıların, bağımlılık deneyimlerine ilişkin beş ana tema belirlenmiş olup bu temalar; madde kullanım bozukluğu olan kadınların madde kullanım öncesi yaşam deneyimleri, madde kullanım dönemine ilişkin yaşam deneyimleri, madde kullanım tedavisine ilişkin yaşam deneyimleri, tedavi sonrasına ilişkin yaşam deneyimleri ve madde kullanımına ilişkin düşünceleridir. Belirlenen ana temalarla ilişkili oluşturulan alt temalarla, kadınların kullanım öncesi, kullanım sonrası, tedavi sonrası bağımlılığa ilişkin anlamlandırmaları analiz edilmiştir. Bu bağlamda kadınların madde kullanım öncesi yaşam deneyimleri kapsamında; aile ve arkadaşlık ilişkileri, kadınların yaşamlarında karşılaştıkları en büyük sorunun ne olduğu ve destek mekanizmaları değerlendirilmiştir. Madde kullanım dönemine ilişkin yaşam deneyimleri kapsamında, kadınların madde kullanım bilgisi ve maddeyle tanışma süreci, madde kullanım nedenleri, ilk madde kullandıklarında karşılaştıkları etkiler, madde kullandıklarını paylaşma süreci ve kullanılan madde sonucunda ne gibi etkiler yaşadıkları, maddeyi temin etme süreçleri ve bağımlılık sürecinde yaşadıkları sorunlar değerlendirilmiştir. Madde kullanım tedavisine ilişkin yaşam deneyimleri kapsamında, kadınların tedavi ihtiyaçlarını fark etme süreçleri ve motivasyonları, kullanılan tedavi yöntemleri, tedaviye başvurmalarını engelleyen veya geciktiren etmenler ile tedavi döneminde yaşanan değişimler değerlendirilmiştir. Tedavi sonrasına ilişkin yaşam deneyimleri kapsamında ise, kadınların bağımlılıkla mücadelede önerilen sistemlerin ne olduğu ve gelecekte beklenenleri değerlendirilmiştir.

Sonuç

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklı haklara erişimin kadınlar açısından sıkıntılı olduğu ve yaşamlarında karşılaştıkları sorunların bağımlılık olgusuyla katlandığı görülmektedir. Bulguların tespit edilmesi ve çözüme yönelik, bütüncül bir bakış açısıyla kadınların gereksinimlerini merkeze alan biyopsikososyal yaklaşım odağında, madde kullanım bozukluğu olan kadınların güçlendirilmesi, güçlendirme yöntemle geliştirilen hizmetlere gereksinim duyulmaktadır.